THE HISTORY OF TRANSLATION AND TRANSLATION STUDIES

Nagy Imola Katalin
Lecturer, PhD., Sapientia University of Cluj-Napoca

Abstract: This study aims to makea brief presentation of the history of translation from the earliest manifestations of interlinguistic transfer to the birth of the discipline called Translation Studies and the most recent trends in the study of translations. Although theoretical considerations regarding translation started to appear even in ancient times, the term translation studies came to be used only in the early 1970s. We present the most important cornerstones in the development of translations, alongside with the most remarkable contributors in the field of translations: practicioners and theoreticians alike.

Keywords: history of translations, translation studies, theory and practice of translation, translation theories

Traducerea are o istorie de peste 5.000 de ani, iar profesia de traducător este una dintre cele mai vechi în lume (Guțu, 2015,13). În antichitate, în capitala Imperiului Roman apar primele traduceri literare și primele sintagme care desemnează activitatea de transfer dintr-o limbă în alta. Primele documente care atestă o activitate traductologică datează din anii 2300 î.Hr., când în Mesopotamia existau deja dicționare bilingve. În epoca romană se fac primele traduceri din literatura greacă și apar primele texte teoetice asupra traducerii (de exemplu tratatul lui Cicero, 46 î.Hr.). „Grecii pentru traducere nu au decît cuvîntul *hermeneuein* (a interpreta). Romanii elaborează un întreg lexic pentru traducere – *vertere, convertere, transverter, imitari, reddere, translatare*. Roma are şi primul traducător Livius Andronicus […] care a tradus *Odisea* în 240. Prima tentativă de abordare teoretică a problemei traducerii o constituie prefaţa unei traduceri ale lui Demosthene, realizată de către Cicero, care optează spre o realizare oratorică, dar nu traductologică. De aici conflictul între sens şi cuvînt, sens şi stil, creativitate şi fidelitate." (Ungureanu, 2013, 7)

În secolul II d.Hr. apar scrierile lui Saint Jérôme, patronul traducătorilor și primul traducător al Sfintei Scripturi, care traduce Biblia în limba latină. El va fi promotorul traducerii literale. Începând din secolul VII d.Hr. apar și primele traduceri specializate, texte medicale scrise în limbile greacă și latină fiind traduse în limba arabă.

Așadar, precepte și considerații legate de traducere au fost formulatede către Cicero, dar și de cătreSaint Jerôme și Sf. Augustin. Cicero, considerat cel mai important traducător al antichităţii clasice, „susţine în reflecţiile sale asupra traducerii, că nu trebuie copiate imagini verbale, ci redat sensul, el scrie în *Libellus de optimo genere oratorum* recomandarea de a nu se traduce *verbum pro verbo*, adică cuvânt cu cuvânt, recomandare reluată apoi de Horațiu în *Ars poetica*.

Deşi traducerile din greacă în latină sunt caracterizate de emulaţie, el s-a străduit să transpună precis terminologia filozofiei greceşti şi a dat numeroase explicaţii de motivare a soluţiilor traductive pe care le-a utilizat. Ieronim (Hieronymus, 348-420 d. Hr.), autorul primei traduceri complete a Bibliei în limba latină, contribuie şi el la îmbogăţirea teoriei despre traducere. În epistola sa către senatorul roman Pammachius, el susţine ca principiu traductiv primordialitatea sensului faţă de cuvânt, exceptând de la acest principiu textul Sfintei Scripturi, unde – spune el - şi „ordinea cuvintelor exprimă un mister". (Mohr, 2012,

BDD-A28274 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 07:57:38 UTC)

99-100) Ieronim a contestat literalismul doar în traducerea textelor nonbiblice, nonreligioase, arată Lungu Badea (2013, 21).

În secolul al XII-lea Toledo devine un adevărat centru traductologic. Prima şcoală de traducători, Şcoala din Toledo, a fost fondată de R. de Toledo, în perioada 1125 - 1151. „La această şcoală s-au format traducători în toate limbileeuropene, clasice şi orientale. Pentru istoria traducerii inVest, eforturile şcolii din Toledo au însemnat popularizareaoperelor culturii universale. Şcoala din Toledo a enunţat celedouă condiţii necesare pentru apariţia acesteia: o diferenţă decultură între două comunităţi şi contactul direct între acestea(comunitatea creştină şi cea musulmană).” (Guțu, 2015,14) Cel mai renumit traducător al școlii de aici este Gérard de Cremone.

Dincolo de acest moment prototraductologic, adevărată înflorire a activității de traducere sosește odată cu Renașterea și revoluția produsă de invenția lui Gutenberg. Secolul al XVI-lea este marele secol al traducerii, al descoperirii și traducerii operelor celor mai importanți autori clasici greci şi latini. Difuzarea operelor lor traduse va fi facilitată prin invenţia tiparului, arată Guțu (2015,14).

Verbul care desemnează activitatea de a traduce, *traduire,* a fost utilizat pentru prima oară în limba franceză în secolul al XVI-lea de către lexicograful și traducătorul umanist Robert Estienne, care lansează lexemul în 1539. Paralel cu introducerea tiparului și cu redescoperirea antichității greco-latine apare și contribuția lui Ètienne Dolet: în 1540 Ètienne Dolet introduce cuvintele derivate *traduction*/ *traducere* și *traducteur*/ *traducător* (Guidère, 2016, 16). Așa cum explică Larose, cuvântul traducere provine dintr-un foarte vechi verb latin cu conjugare neregulată, care avea forma de infinitiv prezent *transferre*, și de participiu trecut *translatus*. (Larose, 1989 apud Guidère, 2016, 16). Termenul *traducere* apare deci in Franţa pentru prima dată, „sub peniţa lui Ètienne Dolet, tipograf, umanist şi traducător.”(Guțu, 2015,14), verbul *traduire* va înlocui forma veche *translater*. Tot el scrie primul tratat despre traducere în limba franceză *La Manière de bien traduire d`une langue en autre*, unde stabileşte cinci reguli fundamentale, niște adevărate arhiprincipii ale traducerii, care au supraviețuit până azi, sub o formă sau alta (păstrarea perfectă a sensului exprimat de autor; cunoaşterea perfectă a celor două limbi; traducere nu cuvânt cu cuvânt, dar păstrarea intenţionalităţii auctoriale; evitarea neologismelor; păstrarea coerenţei şi armoniei limbajului) (cf. Ungureanu, 2013, 6).

Spre sfârşitul secolului al XVI-lea limbile străine au cunoscut o extindere din ce in ce mai largă (Bantaş, 1999, 105-111). Epoca clasicismului (secolul al XVII-lea) aduce cearta dintre antici și moderni și traducerea după modelul *frumoaselor infidele*. Practicile traductologice din această perioadă promovau metoda adaptării: omisiunea unor pasaje întregi, reformularea, restructurarea textelor. Secolul Luminilor (secolul al XVIII-lea) este marcat de inspirația creațiilor literare autentice din traduceri (Montesquieu, *Les lettres persanes*, 1721). Începând din secolul al XIX-lea are loc o profesionalizare a traducerii și o teoretizare bazată pe practica traductologică (Guidère, 2016, 23). Din secolul al XVIII-lea până la începutul secolului XX *lingua franca* a diplomaţiei internaţionale a fost limba franceză. „Secolul XX înseamnă şi *punerea în scenă a traducerii*, pentru că rolul de comunicare a crescut considerabil. Traducerea unor conferinţe a apărut in anul 1919, mai întâi consecutivă, iar apoi simultană, în procesul de la Nürnberg, după cel de-al doilea război mondial. Războiul rece a condus la apariţia maşinii de traducere in anul 1954.”(Guțu, 2015,15)

Documentul clasic de traducere monumentală este Biblia, text scris inițial în ebraică, după care este tradus în greacă și latină. În germană Biblia este tradusă de către Martin Luther în 1522, în engleză de către Tyndale în 1525, în franceză de către Olivetan în 1535 (cf. Ungureanu, 2013, 6).Un important salt calitativ în tradiţia cugetărilor despre traducere îl

BDD-A28274 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 07:57:38 UTC)

produce teologul şi reformatorul german Martin Luther, care este adeptul unei traduceri libere a textelor sacre. „A devenit celebră maxima sa exprimată în *Scrisoarea deschisă despre traducere*: *„Rem tene, verba sequentur!”*, adică *„Pătrunde sensul, cuvintele vor veni de la sine!”*. Luther considera că traducătorul trebuie să aibă un fin simţ al limbii ţintă pentru a putea realiza texte, care să producă efectul dorit asupra receptorilor. De la Luther provine şi termenul *Verdeutschun*g, care este substantivizarea infinitivului german *verdeutschen.* Prin urmare, Luther nu şi-a propus, asemenea lui Ieronim, să traducă *ad litteram* Biblia, ci să o transpună în limba germană, înţelegând traducerea ca act de adaptare la uzul limbii ţintă.” (Mohr, 2012, 99-100) Discursul traductologic inițiat și dezvoltat în jurul traducerii *Bibliei*, a luat naștere „din grija pentru conservarea textului sacru care este cuvântul lui Dumnezeu şi din conceperea limbilor ca perfect corespondente; ca urmare, soluţiile alese – pentru rezolvarea problemei de fidelitate şi/sau infidelitate (cu entropiile aferente) – au fost literalismul sintactic, calcul sintactic, echivalenţele sintagmatice care violau firescul limbii traducătoare. Literalismul a dominat traducerile spre latină în tot Evul Mediu, începuturile Renaşterii şi a continuat să se manifeste în pofida contestării lui.” (Lungu Badea, 2013, 21)
Așadar primele reflectări teoretice asupra traducerii sunt marcate de un empirism fundamental, și ele se mulează pe câteva dichotomii fundamentale, câteva opoziții conceptuale latente care vor marca toată istoria ideilor traductologice. Aceste dichotomii sunt: traductibil *vs*. netraductibil, litera *vs.* spiritul textului, fidelitate *vs*. trădare (Guidère, 2016, 24). Cu toate acestea, există un decalaj între conceptualizarea activității traductologice și practica traductologică, între teorie și traducere propriu-zisă. Există o tendință pronunțată de a confunda traductologia și practica traducerii.

Dacă reflexiile teoretice asupra traducerii datează din antichitate (textele lui Cicero, Horațiu, Seneca, Plinius), de-a lungul timpului numeroși literați, filosofi, gânditori și-au exprimat poziția în tematica traducerii, mai bine spus în tematica prescriptivismului: Saint Jérôme (*De optimo genere interpretandi*), Saint Augustin, Thomas d´Aquinno, Roger Bacon, Erasmus, Martin Luther (1530, *Sendbrief vom Dolmetschen*), Étienne Dolet, Joachim du Bellay, John Dryden, Gottfried Wilhelm von Leibniz, Alexandre Pope, Samuel Johnson, Novalis, Goethe, Friedrich von Schleiermacher, Wilhelm von Humboldt, Shelley, Arthur Schopenhauer, Friedrich Nietzsche ș.a.

Traducerile au continuat de-a lungul secolelor următoare, deși lipsea încă o teorie de specialitate, teoria traducerii. Așa cum arată Mohr (2012) până la începutul secolului al XIX-lea toate teoriile *pre-ştiinţifice* despre traducere gravitau în jurul dihotomiei fidelitate faţă de original – libertate în exprimare. „În 1813, Friedrich Schleiermacher publică eseul *Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens* (*Despre diversele metode de traducere*) în care prezintă principiile pe care le-a aplicat la traducerea *Dialogurilor* lui Platon. În doctrina hermeneutului Schleiermacher, textele se împart în două maricategorii, şi anume: texte în care se reflectă originalitatea autorului şi texte pur descriptive, rezultatedin necesitatea de comunicare. Textele din cea de-a doua categorie sunt considerate deSchleiermacher nedemne de asocierea cu lexemul *Übersetze*n (care desemnează *actul traductiv*), elfolosind în mod peiorativ cuvântul *Dolmetschen* pentru a desemna transpunerea acestora în altălimbă. Schleiermacher susţine că numai transpunerea în altă limbă a operelor autentice merită afi analizată şi teoretizată, întrucât traducerea celeilalte categorii de texte este o activitate banală,mecanică, pe care o poate practica oricine cunoaşte două limbi la nivel mediu.” (Mohr, 2012, 99-100)

După Bantaș-Croitoru (1999) un punct de cotitură în istoria reflecțiilor teoretice despre traducere îl reprezintă volumul lui Ortega Y. Gasset, *Mizeriile și splendorile traducerii* (Madrid, 1942). După 1945 cercetarea traductologică revenea în special în sarcina lingviștilor, cu toate că existau și specialiști care respingeau abordarea lingvistică, deoarece

BDD-A28274 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 07:57:38 UTC)

aceasta cerceta limba în afara contextului comunicațional (Danica Seleskovitch și cercul de la *École Supérieure d´Interprète et de traducteurs*, fondat în 1957 la Paris 3 – *Sorbonne Nouvelle*). In calitate de doctrină cu drepturi depline, sau cel puţin revendicate, traducerea îşi face loc in domeniul teoriilor despre limbă în cea de-a doua jumătate a secolului XX (Guțu, 2015,28). Un prim pas în elaborarea bazelor teoretice, științifice ale procesului traducerii este cartea rusului V. Feodorov, *Bazele teoriei traducerii* (1953),„devenită clasică, in virtutea faptului că a fost primul." (Guțu, 2015,16)

Inceputurile învățământului superior de traductologie sunt legate de fondarea, în 1941, la Geneva, a Școlii de Traducere și Interpretare (*École de Traduction et d´Interprétation*) în cadrul universității de acolo, urmată de fondarea, în 1949 a unei secții de traducere și interpretare în cadrul Școlii de Studii Comerciale Înalte (*l´École des Hautes Études Commerciales de Paris*). In 1957 la Sorbona se fonda Școala Superioară de Interpreți și Traducători (*l´École Supérieure d´Interprètes et Traducteurs*), iar la Institutul catolic parizian se instala Institutul Superior de Interpretariat și Traducere (*l´Institut Catholique de Paris/Institut Supérieur d´Interprétariat et de Traduction.*

Devenită disciplină universitară și fiind preocuparea principală a din ce în ce mai mulți specialiști, traducerea devine obiectul unor cercetări serioase din anii 1950, fiind o preocupare a lingviștilor cu prisosință: Roman Jakobson (1959), John C. Catford (1965), Georges Mounin (*Les belles infidèles,* 1955, *Les problèmes théoriques de la traduction*, 1963), Jean-Paul Vinay și Jean Darbelnet (*La stylistique comparée du français et de l´anglais. Méthode de traduction*, 1958). În centrul interesului stă relația dintre limba sursă și limba țintă, Primul care aduce în schemă și figura traducătorului și mută accentul spre obiectivul comunicării este Eugene Nida (*Toward a Science of Translating*, 1964).

O lucrare fundamentală, care pune baza unei adevărate abordări științifice este *Problèmes théoriques de la traduction* de George Mounin, apărută în 1956. În spaţiul francez, în 1956, J.-P. Vinay şi J. Darbelnet lansează lucrarea clasică *Stylistique comparée du français et de l'anglais/Stilisticacomparată a limbii franceze şi engleze.* „Această lucrare clasică, inspirată din realitatea canadiană bilingvă, a oferit doctrinei 7 tehnici de traducere. Cu toate acestea, trebuie să remarcăm faptul că numeroase studii moderne privind domeniul au un caracter profund descriptiv, bazat pe comparaţie." (Guțu, 2015, 17) Un alt teoretician al traducerii este Edmond Cary *(Comment faut-il traduire?),* dar și J. Piaget, M. Ballard, E. Nida, G. Steiner, R. Jakobson, K. Reiss. „Noua generaţie a teoreticienilor traducerii nominalizează: J. R. Ladmiral, M. Lederer, D. Seleskovitch, R. Bell, T. Cristea." (Ungureanu, 2013, 7)

Printre lucrările fundamentale care au marcat decisiv evoluţia cercetărilor ulterioare, enumerăm următoarele: I. A. Richards, *Toward a Theory of Translating*, Z. S. Harris et al., *Eight Papers onTranslation* (1954), *Mechanical Translation* (1954), Edmond Cary, *La traduction dans le monde* (1956), Theodore Savory, *The Art ofTranslation* (1957), Reuben A. Browner (ed), *On Translation* (1959), George Steiner, *After Babel* (1975), Leon Levitchi, *Îndrumar pentru traducătorii din limbaengleză în limba română* (1975), Andrei Bantaş, Elena Croitoru, *Didactica* traducerii (1998), Susan Bassnet, André Lefevre, *Constructing Cultures. Essay on LiteraryTranslation* (1998), *Translating Studies* (1980), *Translation, History and Culture* (1990) etc.

Paternitatea termenului *traductologie* este încă un subiect disputat. Termenul *traductologie* (< fr. *traductologie*) datează din 1972 şi a fost creat de germanistul, traducătorul şi filozoful francez Jean-René Ladmiral, afirmă Mohr (2012, 98), în timp ce Lungu Badea (2017, 15) îl citează pe Harris, care l-a utilizat în 1973 în articolul *La traductologie, la traduction naturelle, la traduction automatique et la sémantique*.

BDD-A28274 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 07:57:38 UTC)

Cert e că în 1972 James Homes prezintă un articol fundamental în evoluția traductologiei, *The Name and Nature of Translation Studies*, tipărit abia în 1988. El lansează aici denumirea de *Translation Studies*. Dincolo deci de a fi lansat denumirea disciplinei, denumire care va face carieră în cercetarea traductologică, Holmes stabilește și principiile fundamentale și obiectivele disciplinei: descrierea fenomenelor traducerii, și formularea unor teorii explicative și predictive legate de fenomenul traductiv (cf. Raková, 2-14, 15). În 1972, la cel de al III-lea Simpozion Internațional de Lingvistică din Copenhaga lingvistul britanic James Holmes „a specificat necesitatea recunoașterii teoriei traducerii ca pe un domeniu independent de cercetare ştiinţifică. Holmes a formulat drept sarcină principală a noii științe stabilirea principiilor generale pentru explicarea legităților și prezicerea manifestărilor reale în dezvoltarea teoriei procesului de traducere." (Metleaeva, 2016, 111). Lungu Badea (2017, 15) menționează pătrunderea termenului *traductologie* în discursul românesc în anii 1970, prima oară fiind utilizat de către Elena Ghiță într-un articol din 1976.

Așadar, anii 1950 au marcat un reviriment însemnat al perspectivei teoretice în cercetarea traducerii, „urmărindu-se fundamentarea unei teorii generale şi a unei poetici a traducerii pe baza influenţelor convergente dinspre comparatismul literar şi stilistic, poetica structurală, semantica structurală şi semiotica, logica şi psihologia. Traductologia cunoaşte progrese considerabile şi realizări de mare valoare care au rămas certe puncte de referinţă pentru domeniul în discuţie, prin aportul excepţional adus de remarcabili oameni de litere sau filozofi cum au fost Goethe, Schopenhauer, Mathew Arnold, Ortega y Gasset, Ezra Pound, Paul Valéry, Benedetto Croce sau Walter Benjamin." (Pioariu, 2003, 1)

În această abordare științifică sistematică,traducerea începe să se situeze la intersecţia intereselui de studiu al mai multor discipline, al lingvisticii, psihologiei, sociologiei, teoriei culturii. Problema traducerii nu a beneficiat multă vreme de un studiu sistematic. Predecesori direcți ai teoriei traducerii ca disciplină științifică pot fi considerate lingvistica structurală și cea funcțională. Adepții lingvisticii structurale, cu preocupări în domeniul teoriei traducerii (precum Roman Jakobson, Paul Newmark, Jean-Paul Vinay și Jean Darbelnet) au adus în centrul atenției concepte cheie precum *semnificaţia* și *echivalența*. Traductologii care au fost adepții lingvisticii funcționale (Katharina Reiss, Paul Vermeer, Julian House, Mona Baker) au evidențiat rolul determinant al contextului social în procesul traducerii. „Abordarea structuralistă frontală, respingând studierea semanticii, a ignorat problematica traductologică, prilejuind reevaluarea așa-numitei *teorii a intraductibilității,* conform căreia traducerea în genere este imposibilă. S-a creat o situație paradoxală, când activitatea practică seculară de traducere era pusă la îndoială. Explozia informațională postbelică, soldată cu schimbări esențiale în activitatea traductologică, dar și în abordarea interdisciplinară a problemelor lingvistice, inclusiv a celor de comunicare verbală, precum și dezvoltarea științei despre procesul literar, a permis apariția unor posibilități de dezvoltare în continuare a științei traductologice. *Teoria intraductibilității* a fost astfel combătută: factorii lingvistici presupun nu doar complicații pentru traduceri, dar și condiții pentru a le depăși." (Metleaeva, 2016, 111)

Începînd din anii 1980-1990 accentul cercetărilor în traductologie se mută de la o abordare teoretică spre analiza pe baza tipologiei textuale sau analiza discursului: Hatim (1984), Hatim și Mason (1990), Reiss (1974, 1984). O caracteristică fundamentală a gândirii traductologice moderne este abordarea din perspectiva actanțială, de comportament (Justa Holz-Mänttäri și a ei *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*. Helsinki, 1984 în care elaborează teoria traducerii ca acțiune traductivă/*Translatorisches Handeln* sau teoria *Skopos* a lui Hans Vermeer, Katharina Reiss, Christiane Nord etc.)

In același mod Gideon Toury va defini traducerea ca un act al traducătorului, bazată pe câteva norme de traducere. Pentru el traducerea nu se definește prin niște criterii absolute,

BDD-A28274 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 07:57:38 UTC)

ci prin norme. Traducătorul ia câteva decizii individuale în procesul traducerii, iar aceste decizii sunt dictate și reglate de normele sociale (ideologice, politice, religioase) existente în spațiul și timpul în care se efectuează traducerea. Printre cei care par să urmeze ideea privind normele se află școala traductologică DTS (*Descriptive Translation Studies*), și americanul Lawrence Venuti. Acesta pornește de la ipoteza polisistemului, conform căreia textele unei culturi slabe vor avea tendința de a fi naturalizate atunci când sunt traduse într-o limbă/cultură puternică (*domesticating translation*, maniera păstrării caracteristicilor limbii și culturii țintă), în timp ce textele unei culturi puternic, când sunt traduse în direcția unei culturi mai slabe, au tendința de a fi exotizate, străinizate sau alienate (*foreignizing translation*, maniera păstrării caracteristicilor limbii și culturii sursă). Venuti face parte din ceea ce se numește în istoria traductologiei, the *cultural turn*, adică aplecarea spre preocupări mai generale, mai global(izat)e, interculturale în materie de traducere arată Raková (2014, 20-21). Lawrence Venuti subliniază efectul negativ, destructiv al procesului traducerii, cauzat de faptul că orice întâlnire interculturală produce o pierdere semantică, deoarece diferenţele dintre culturi nu pot fi compensate sau rezolvate prin mijloace semantice. (cf. Simigné, 2007, 2)

Secolul XX este secolul traducerilor literare, căci așa cum arată Raková, (2014, 21), în 1972 traducerile literare reprezentau majoritatea covârșitoare a traducerilor (aproximativ 40.000 titluri), comparativ cu datele din 2000, care arată că dintr-un total de 73.840 traduceri doar 34.540, adică 47% erau traduceri ale unor texte literare. În anul 2000 în Franța, de exemplu, dintr-un număr de 9502 traduceri mai mult de jumătate , adică 5065 titluri erau traduceri literare (cf. Sapiro, 2008, 148, pe baza *l´Index Translationum* apud Raková, 2014, 21).

Cea de-a doua jumătate a secolului XX produce o explozie editorială în privința volumelor dedicate istoriei traducerii, ceea ce contribuie masiv la legitimarea tot mai accentuată a traductologiei ca disciplină științifică autonomă. Astfel, apar volume precum: Edmond Cary, *La traduction dans le monde moderne*, Geneva, 1956; R. A. Brower, *On Translation*, Cambridge, 1959; George Steiner, After Babel (1975); Louis Kelly, *The True Interpreter: A History of Translation Theory and Practice in the West*, New York, 1979; Henri Van Hoof, *Histoire de la traduction en Occident: France, Grande-Bretagne, Allemagne, Russie, Pays-Bas*, Paris, 1991; Lieven D´Hulst: *Cent ans de théorie française de la traduction. De Bat livre De Cicéron à Benjamin. Traducteurs, traductions, réflexions*, Lille, 1992. Majoritatea acestor volume sunt concentrate asupra problemelor traducerii literare, cu excepția cărții lui Van Hoof care consacră câteva capitole devenirii și istoriei traducerii tehnice (cf. Raková, 2014, 25-25).

George Steiner propune, în *După Babel*, patru perioade distincte în evoluția istorică a fenomenului traducerii și reflexiei teoretice despre traducere:

1. Perioada dintre anul 46 înainte de Hristos (celebrul dicton al lui Cicero, referitor la a nu se traduce *verbum pro verbo*) și 1813 (eseul lui Friedrich Schleiermacher, *Uber die verschiedenen Methoden des Ubersetzens*): este perioada empirică a traducerii, în care accentul cade pe rolul traducătorului;
2. Perioada dintre anul apariției eseului lui Shleiermacher și până în 1946, momentul în care apare studiul lui Valèry Larbaud, *Sous l'invocation de Saint Jérôme*: este perioada filosofică a traducerii;
3. Perioada dintre sfârșitul anilor 1940 și pînă la mijlocul anilor 1960: este perioada formalistă, lingvistică a traducerii, în care apar și primele încercări de traducere automată;
4. Perioada care începe către sfârșitul anilor 1960 și ține până azi: este perioada hermeneutică a traducerii, când revin în atenție abordările interpretative.

BDD-A28274 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 07:57:38 UTC)

Kelly (1979, 224 apud Guidère, 2016) modifică periodizarea lui Steiner, divizând prima etapă, considerată prea lungă, în cinci segmente temprorale mai scurte: epoca preclasică, medievală, clasică, renascentistă și iluministă a traducerii.

André Lefevere propune o diviziune nu cronologică, ci tematistă a istoriei traducerii. Astfel etapele de care vorbește Lefevere (1992 apud Guidère, 2016) sunt:

1. Rolul ideologiei în producția traductologică;
2. Rolul mecenatului;
3. Rolul constrângerilor poetice;
4. Universul discursului;
5. Dezvoltarea limbajului și a educației;
6. Rolul tehnicilor de traducere.

Traductologia ca știință care studiază deopotrivă teoria și practica traducerii în toate formele ei (verbală, scrisă, generală sau specializată) are un puternic caracter interdisciplinar, fapt relevat de o cercetare atentă asupra etapelor evolutive ale devenitii ei. Traductologia este o disciplină care nu oferă, nu poate oferi explicații imuabile, nu identifică teorii universal valabile dincolo de repere temporale și/sau spațiale, ci oferă interpretări, impregnate și influențate de contextul spațial și temporal în care se produc. Această disciplină tânără este menită să studieze una din cele mai vechi activități de comunicare interumană, traducerea. O privire asupra istoriei traducerilor poate fi nu doar benefică, consideră Guidère (2016, 21), ci chiar o precondiție esențială a teoretizărilor, deoarece marile probleme ale traducerii au rămas constant aceleași pe parcursul secolelor: reflectările și întrebările gânditorilor antici se regăsesc, toate, în miezul teoriilor contemporane asupra traducerii.

BIBLIOGRAPHY

Bantaș, Andrei - Croitoru, Elena. 1999. *Didactica traducerii*. Editura Teora: București.

Delisle, Jean, Lee-Jahnke, Hannelore, C. Cormier Monique (coord.) 2005. *Terminologia traducerii*. Traducere şi adaptare Rodica şi Leon Baconsky. Cluj-Napoca: Casa Cărţii de Ştiinţă.

Guidère, Mathieu. 2016.*Introduction à la traductologie. Penser la traduction: hier, aujourd'hui, demain*, Edition de Boeck, https://www.decitre.fr/media/pdf/feuilletage/9/7/8/2/8/0/7/3/9782807300088.pdf, accesat 9 decembrie 2017.

Guțu, Ana. 2015. *Eseuri traductologice. Scrieri traductologice*, Univ. Liberă Intern. din Moldova,Fac. de Litere, Inst. de Cercet. Filologice şi Interculturale. Chişinău :ULIM, 2015. –, anagutu.net/files/2015/08/Eseuri_Gutu_FINAL.pdf, accesat 10 septembrie 2017.

Lungu Badea, Georgiana. 2012. *Mic dicţionar de termeni utilizaţi în teoria şi practica traducerii*. Timişoara: Editura Universităţii de Vest.

Lungu Badea, Georgiana. 2013. *Idei şi metaidei traductive româneşti(secolele XVI-XXI*), Timişoara: Editura Eurostampa.

Lungu Badea, Georgiana. 2017. *Ipostaze ale traductologiei în România (2000-2015)*, in Lungu Badea, Georgiana (ed), *Studii de traductologie românească. II. Încercare de cartografiere a cercetării în domeniu. In honorem magistrae Elena Ghiță*, pp. 9-44. Timișoara: Editura Universității de Vest. www.diacronia.ro/indexing/details/V4226/pdf accesat 11 ianuarie 2018.

Mohr Carol Alexandru. 2012. *German Translation Theories and Their Practicalness/Teorii traductologice germane şi aplicabilitatea acestora în practica traducerii.* in„Studii de Știință și Cultură", Volumul VIII, Nr. 3, septembrie 2012.

Nida, Eugene A. 2004. *Traducerea sensurilor. Traducerea: posibilă şi imposibilă*. Studiu introductiv, traducere și note de Rodica Dimitriu.Iași: Editura Institutul European.

BDD-A28274 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 07:57:38 UTC)

Pioariu, Rodica. 2003. *Arthur Miller și Tennessee Williams in traduceri românești* .http://www.uab.ro/reviste_recunoscute/philologica/philologica_2003_tom2/43.pioariu_rodica.pdf. accesat 10 septembrie 2017
Raková, Zuzana. 2014. *Les théories de la traduction*. Brno: Masarykova univerzita. https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/130676/monography.pdf, accesat 10 septembrie 2017.
Simigné Fenyő Sarolta, 2007, *Régi és új koncepciók a fordítástudományban* in ACTA HUNGARICA – AZ UNGVÁRI HUNGAROLÓGIAI KÖZPONT FOLYÓIRATA. 18. évf.: pp.171-178. (2007).43.
Shuttleworth, Mark- Cowie, Moira. 2007. *Dictionary of Translation studies*. Manchester.New-York: St. Jerome Publishing.
Ungureanu, Victoria. 2013. *Teoria traducerii*. http://dspace.usarb.md:8080/jspui/bitstream/123456789/999/1/traducere.pdf. accesat 3 martie 2015.

BDD-A28274 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.239 (2026-11-04 07:57:38 UTC)